

טרמפ אל השבי

כתב של עיתון צרפתי שאינו יהודי בלבד, אלא גם ילידי-מצרים? והרי בלי גישה לשליטנות המצרית לא יכול היה למלא את התפקיד רביהאחריות שהוטל עליו. מצריים, תחת שלטונו של גמאל-עבד-אל-נאצר, היתה או מרכז העולם הערבי מכל הבחינות. רולו הגיע לחסנין הייכל, עורך אל-אהראם ואיש-אמונו של עבד-אל-נאצר. הוא שאל בהיסוס אם יש לו, לדעתו, סיכוי להת-קבל אצל הנשיא.

„אתה רוצה להיפגש עם הראיס?“ שאל הייכל, „חכה רגע!“ הוא ניגש אל הטלפון ואמר: „גמאל, יש פה מישהו הרוצה לדבר איתך. כדאי לך לקבלו.“ כעבור רבע שעה היה רולו בביתו של המנהיג האגדתי.

האישיות של עבד-אל-נאצר כבשה את רולו, כפי שכבשה כמעט כל אדם שפגש בו. בין השניים נוצרו יחסים ידידותיים, שהחזיקו מעמד עד מותו של נאצר. זה פתח הרבה שערים לפני רולו בכל רחבי המרחב, והישג מרשימים יצאו לו — מוצדק אחד העיתון נאלי — ואולי העיתונאי בה"א הידיעה — שיש לו מידע מהימן על המרחש בעולם הערבי.

לא פעם שפך עבד-אל-נאצר את ליבו לפני רולו. כמה חורשים לפני מותו ישב עימו והעניק לו ראיון גלוי-לב עד להדהים, ובו דיבר בפה מלא על נכונותו לעשות שלום עם ישראל, ובכלל זה כינון יחסים דיפלומטיים ומיסחריים. תמורת החזרת השטחים הכבושים.

אחרי חמש-שש שעות של היררהים בקול-רם ביקש עבד-אל-נאצר את רולו שלא לפרסם את השיחה, מלבד חלק קטן. אך הניח לו לקחת עימו את הקלטות. כעבור כמה ימים השמיע לי רולו את השיחה כולה בביתו בפאריס. שאלתי אותו, בהתרגשות, אם הוא מוכן להרשות לי להשמיעה, כסוד כמסו, באוזני שרים ישר-אליים. רולו הסכים. ביקשתי לעניין בכך כמה שרים, ובניהם פינחס ספיר, אך איש מהם לא היה מעוניין.

מאז אין מנהיג במרחב — החל מחסן מלך מארוקו וכלה באיית-אללה חומייני, שאינו שמח להעניק ראיון לרולו. חוץ מ-”

פעם בא רולו לבקר אותי בכנסת. ראיתי את מנחם בגין, אז ראש האופוזיציה, ושאלתי את רולו אם הוא היה רוצה לשוחח עימו. רולו נלהב לרעיון. עד אז ערכת פגישות רבות היכרות בין בגין ובין עיתונאים מרחבי העולם, שבאו לבקרני, ובגין קיבל את פניהם באדיבות ובמאור-פנים (כשם שהקפיד תמיד להתייחס אליי בסבר-פנים יפות).

לכן נדהמתי מן הסצנה שהתפתחה הפעם. עצרתי את בגין במסדרון, כשרולו עמד לידי. בגין חייד אלייני. „את בגין, אמרתי, „הייתי רוצה לערוך לך היכרות עם מר רולו מלה מונט“ החייד של בגין נעלם. הוא לא הושיט יד, אלא פנה לו עורף והלך.

כמעט כל אישי-הצמרת בישראל שגאו את רולו. הם ראו בו יהודי שכבד בעמו, האוהד את הערבים, העוזר להסברה הערבית. העובדה שרולו דיווח באופן אובייקטיבי, ושגילה הבנה לעניין הפלסטיני, הפסיקה כדי להפכו בעיניהם לעוכר-ישראל.

העובדה שאני אוהב את האיש ומקיר אותו אך אישרה את דעתם עליי. הלך הרוזני אצל העורב.

רולו הוא איש כלבבי, פגני שהוא עיתונאי מן הסוג שאני אוהב. הוא מומחה לשטח שהוא מטפל בו, הוא כתב מצויין, הוא משתדל להיות אובייקטיבי — אך הוא גם מעורב בכל נימי נפשו בנושאים שהוא מדווח עליהם. הוא שוחר השלום הישראלי-ערבי, ופעל למען הרבה מעל לצו החובה העיתונאית ומעבר לקריאת המיקצוץ.

ב-1965, אחרי יומת-השלום של הנשיא התוניסי חביב בורגיבה, הציע לי לכתוב בלה-מונד מיכתב גלוי לבורגיבה כדי לברכו. כתוצאה מכך פנה אליי השגריר התוניסי וביקש להיפגש עימי בסוד. השיחה נערכה בשגרירות, בנוכחות רולו. (על רקע הפגישה ותוצאותיה כבר סיפרתי, כמדומני, במדור זה).

מאז תיווך רולו לא פעם ביני ובין מנהיגים ערבים שונים. הוא גם עזר לשוחר-שלום ישראלים אחרים, הרפתקאותיו של אייבי נתן לא היו אפשריות בלי עזרתו.

כאשר שואלים לאי-פעם כי תמיהה מניין להעולם הזה המידע המאפשר לו להיבט בדיוקנות כה רבה ולחזות מראש את המרחש בארצות המרחב. הרי התשובה היא שאנשים כמו אריק רולו, עיתונאים-מומחים שאיכפת להם, סיפקו לנו במשך השנים מידע סודי שלא יסולא בפו.

באותו הזמן רכש רולו גם את אמונם של המנהיגים הפלסי-טיניים. הוא עזר לצאלח (אבו-איאד) חלף, מראש פת"ח, לכתוב את הספר ללא מולדת. שהופיע גם בעברית, והקדים לו הקדמה שבה העלה על נס את שיחותינו עם ראשי אש"ף.

במשך השנים זכה רולו בהכרה עולמית, לא רק כעיתונאי המערבי מס' 1 לענייני המרחב, אלא גם כמומחה בעל שיעורי-קומה מדעי לנושא זה. פגשתי בו בוועידות ובכנסים-עיון רבים. כאשר מתכנסים מומחי הענייני המרחב, רולו הוא אורח מבוקש אך רולו לא עסק מעולם בענייני-מיפלגות. לכן הופתעתי השבוע כאשר נודע שהנשיא פראנסואה מיטראן מינה את אריק רולו כשגריר צרפת בתוניסיה (הארץ שבה שוכנים גם מוסדות אש"ף).

איחלתי לו השבוע הצלחה בתפקידו החדש. זה לא יכול היה לקרות בישראל!

הוא מנהיג בעל סמכות רבה, אך לא בלתי-מוגבלת. הוא כפוף להחלטות המוסדות של אירגונו. נראה כי במקרה זה היתה ההחלטה נגדו.

באותם הימים כבר היה ידוע שהמשאיומתן בין ממשלת-יש"ר ראל ואחמד ג'בריל הגיע להסכמה על חילופים חסרי-פרופרציה, ויתכן מאוד שידיעה זו השפיעה, אני מניח שמישהו אמר בדיון: „איננו יכולים לתת משהו חינום, כמחווה, כאשר ג'בריל משיג את שיחורם של יותר מאשר לוחמים“.

גם התגובה בישראל על ההודעה שלנו לא יכלה לעודד את ראשי פת"ח להסכים למחווה. כאשר חזרנו, הומטרו עלינו קללות. יצחק רבין חזר בו מיד, ופומבית, מן ההתחייבות שנתן לנו בעניין קווסמה. הציבור הישראלי וכלי-התיקשורת לא גילו כל עניין חיובי במחווה של ערפאת.

מבחינת הפלסטינים על היתה ואת פרשה חשובה, לאור המאורעות הרמתאיים שהחלו בעודש יום: הסכם ערפאת-חוסין, התחלת תהליך-השלום, הטבח החדש בצברה ובשאתילא, עמידת הפלסטינים על חייהם בלבנון, הצטרפות הלוחמים הפלסטיניים

קיוויתי שעם שוב אחרוני השבויים מבין הנחלאים, ישפך אור חדש על החלק המוזר ביותר של הפרשה: איך נפלו שניים מהם בידי אחמד ג'בריל.

לצער, לא הובהר העניין. נדמה כי השמונה היו בהלם בשעת מעשה, ועל כן לא שמו לב למה שקרה סביבם. לי ידוע הסיפור מן הצד השני. מיד אחרי המיקרה נפגשתי עם יעצאם אל-סרטאווי, וניסיתי לברר אצלו פרטים. לאחר מכן חזרתי לעניין בשיחותי עם יאסר ערפאת, שבהן ניסיתי לפעול למען שיחורם השבויים.

הסיפור, כפי שסופר לי על-ידי סרטאווי, היה כלהלן:

השמונה נלקחו בשבי על-ידי כיתה של טירונים. היו אלה סטודנטים פלסטיניים, שנענו — כמו רבים אחרים — לקריאת פת"ח וחזרו ללבנון, מכל צקת תבל, כדי להילחם בפלי-שה הישראלית. הם עברו רק אימונים בסיסיים. בשעת האירוע ניסו הפתיעו את הנחלאים ולקחו אותם בשבי.

ברוך הארוכה אל העורף (של הפלסטינים) נתקלו השבויים במכונת שהיתה שייכת לאירגונו של אחמד ג'בריל. כל השטח ההוא היה אז בשליטת הסורים. אלה מנעו כל רכב מאנשי פת"ח, השנואים עליהם, והעניקו רכב בשפע לאנשי ג'בריל, הנאמנים עליהם.

לפי גירסת סרטאווי, תפסו השבויים (עם שבוייהם) טרמפ ברכב של ג'בריל, ובאותה-תורה מסרו להם שניים מן השבויים, שנבחרו באופן מיקרי מבין השמונה. במיקרת פת"ח נערך על כך בירור, ומפקד הכיתה גנף, ואולי נענש.

ערפאת אישר גירסה זו, אך מדבריו קיבלתי את הרושם שהשניים לא ניתנו לג'בריל במתנה, ממחווה של רצון טוב. אלא שהדבר נכפה עליהם, ולא היתה ברירה.

כך או כך, לשני השבויים ולמדינת-ישראל זה עלה ביוקר.

גיבריל

אורי אבנרי

יונתן אישי

הפרויסוריים לכוחות ערפאת, והנסיגות לאחות את הקרע בין אש"ף והפורשים.

איני מצייני זאת כדי להצדיק את הפרת ההבטחה. לרעתי, אין לה שום הצדקה. מבחינה הומאניטרית, זה פסול מעיקרו. יהיו המניעים כאשר יהיו. ומצד מוסדות פת"ח לא היה בזה משום חוכמה לבטל התחייבות פומבית של יאסר ערפאת.

פרשה זו יציעה איש מאור, ואני רואה חובה לעצמי לתת פומבי לצער זה.

לנגוע בעור לבו

תמר מירון טוענת שקילקלתי לה את הסדרה יהלום הכתר. תמר, כתבת הארץ, אומרת שהיתה צופה בסדרה וליבה יצא אל הוודים. היא הודתה עם העם המדוכא, שביקש להשתחרר מעול אדוניו הבריטיים. והנה כתבתי במדור זה, לפני שבועיים, שיחסם של הבריטים בסדרה יהודים דומה מאוד ליחס הש"ר ראלים כיום לערבים. „עכשיו אני כבר לא יודעת איך להתייחס“ מתלוננת תמר.

וזהי באמת בעיה. קראתי לאחרונה שוב את ספרו של לורד בתל, ההיסטוריון הבריטי, המשולש. הוא מתאר, בצורה אובייקטיבית ויסודית את שלוש הצלעות של הסיכסוך בארץ בשנים שבין 1935 ו-1948. הוא מביא מיסמכים רבים המשליכים אור על היחסים בין הבריטים, היהודים והערבים.

מי שקורא כיום את המיסמכים הבריטיים מאותה תקופה, לומד הרבה על יחס הבריטים למחתרת העברית. גם בהכתבות פני-מית הם קראו לאנשי אצ"ל ולח"י „טרוריסטים“, „מרצחים“, „חלאת-אדם“, „טיפוסים פלטים“ וכיוצא בזה. אין ספק שכך אכן הצטיירה המחתרת בעיניהם. הם בוודאי לא העלו על דעתם שבעבור דור יקראו הישראלים כמותם השמות עצמם לחברי האירגונים הפלסטיניים.

יש הגיון פנימי לכל שילטון על עם זה, והגיון זה אינו תלוי בטביע הכובשים. הם יכולים להיות אכזריים יותר או פחות (והבריטים היו בודאי כובשים פחות אכזריים מאחרים) אך הכי בוש אינו כופה על בעליו רק מעשים מסוימים, אלא גם דפוסים נפשיים. הכיבוש מכריח את הכובש לכוון לנכש ולראות בו תת-אדם, כי אחרת לא היה מסוגל לעשות את הדברים שהוא צריך לעשותם. הרעיון, שגבר הודי יכול לנגוע באשה לבנת-עור, עורר הלחלה בלב גיבורי-הטרט. מה זה מזכיר?

רפול האמיתי

משפחה אמיתית של אריק רולו הוא רפול. הוא נולד במצריים למישהו ספרותי ותיקה. כאשר התמנה ככתב לה מונד לענייני המיורח התיכון, נסע למצריים. ליבו היה מלא חששות. איך יקבלו במצריים הנאצריית

פרשת הנעדרים

ובחודמנות זו: ובני מרגיש שאני חייב לציבור הסבר אישי על חלקי בפרשה הכאובה של הנעדרים, שבה הייתי מעורב.

בדרך לפגישתנו האחרונה עם יאסר ערפאת, כמישלחת מטעם הרישימה המתקרמת לשלום, הסכמנו בינינו שנעלה שאלה זו כאחת הנקודות העיקריות. היה בכיסנו מיכתב של יצחק רבין, שבו הכטיח להתיע את קבורתו של פאהד קווסמה המנוח בחברון, אם ימסור אש"ף מידע על גורל הנעדרים. אולם הסכמנו שלא להעלות את העניין אצל ערפאת כהצעה של עיסקה, אלא כמחווה של רצון-טוב כלפי הציבור הישראלי.

שמחתי על הסכמה זו, כי לדעתי מידע על גורל של נעדרים אינו נושא נאות להתמקחות. זהו עניין הומאני יסודי. מישפחה, שבנה נערך בשדה-הקרב, סובלת יסורי-תופת. המישפחה זכאית לדעת מה קרה לבן שלה. לאיש אין הרשות למנוע ממנה מידע זה.

העלינו את העניין בשיחות המוקדמות עם עוזריו של ערפאת, והשמענו אותו באוזניו כאשר נפגשנו עימו בצעה יום השבת, ה-9 בפברואר. להפתעתנו, גילה ערפאת מייד הבנה מלאה לעניין, וניכרה בו הנטייה להיענות לבקשתנו בו במקום. אך הוא אמר שיערוך בשעות הקרובות כמה בירורים, וישיב על בקשתנו כערב.

בפגישה השניה, במוצאי-שבת, אכן השיב ערפאת תשובה חיובית ללא כל הטייגות. הוא ראה בכך מחווה הומאניטרית ואימות של רצונות כלפי הציבור הישראלי. הוא לא העמיד שום תנאי, וגם הדגיש זאת. הוא ביקש רק שהות של שבוע, כדי להביא את הפרטים שלא היו מצויים בידי. נתחנו שהם נתונים בידי מחלקת-המיבצע, שאינה נמצאת בארץ שבה נפגשנו. בו במקום קראתי באוזניו באנגלית את נוסח ההודעה, שניסחנו קודם לכן בעברית. לא היתה זאת הודעה משותפת, אלא הודעה מטעם המישלחת שלנו בלבד. אך רצינו שהדברים יהיו על דעת הצד השני, גם לפרטי הפרטים.

וכך נאמר בטוטה שקראתי בקול רם: „המישלחת הביעה את מישאלתה לקבל את שמותיהם ושאר המידע על הנעדרים הישראליים במילחמת-לבנון, והיו“ ערפאת הכטיח להמציא לה מידע זה תוך שבוע“.

תוך כרי קריאת הדברים היה נראה לי כי המילים „תוך שבוע ימים“ הן נוקשות מדי, ואינן לוקחות בחשבון תקלות אפשריות. הצעתי על כן להחליפן במילים „תוך כמה ימים“. נפתח ויכוח קצר, אך ערפאת תמד בהצעת, והיא התקבלה.

מאז עברו שלושה חודשים, והמידע לא הגיע לידינו. מה קרה? אין לי ספק כי ההבטחה של ערפאת ניתנה בתום-לב. אם כן, מדוע לא הוגשמה?

אני מנחש (וזהו ניחוש בלבד, אך לא ניחוש ללא ביסוס) שהדברים קרו כך: כאשר הביא ערפאת ומקורביו את העניין לפני המוסדות המוסמכים לפת"ח, קמה לכך התנגדות. אולי אמר מישהו: „עם כל הכבוד ליושב-ראש, זה לא נושא למחווה המידע הוה שווה הרבה. הישראלים רגישים במיוחד לעניינים אלה. איננו רשאים לספק את המידע חינום, אאות של רצון-טוב כלפי כמה ישראלים, אם יש ביכולתנו להשיג תמורתו מחיר, בצורת כתיים משוחחרים“.

ערפאת אינו ריקטטור, ואינו שליט כלי-יכול. הוא יושב-ראש.